

ÖPPNA JÄMFÖRELSE

Trygghet och säkerhet 2018

RISKKOMMUNIKATION OCH
INDIVIDENS BEREDSKAP

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Sveriges
Kommuner
och Landsting

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2018

RISKKOMMUNIKATION OCH INDIVIDENS BEREDSKAP

Upplysningar om innehållet:
Anders Jonsson, anders.jonsson@msb.se,
Greta Berg, greta.berg@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2019
ISBN: 978-91-7585-766-4
Text: Christina Andersson, Morgan Asp, Greta Berg, Daniel
Carlsson, Henrik Jaldell, Anders Jonsson och Birgita Klepke.
Foto: Thomas Henrikson, MSB, SKL:s bildbank
Produktion: Advant
Tryck: Åtta.45, 2019

Förord

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerar för elfte gången Öppna jämförelser inom trygghet och säkerhet.

Med Öppna Jämförelser vill SKL stimulera till utveckling och ökad effektivitet i kommunerna. I rapporten och tabellbilagorna finns uppgifter om vilka kommuner som förefaller vara trygga och säkra, hur utvecklingen sett ut över tid, vilken betydelse lokala förhållanden har för resultatet, samt lärdomar från andra kommuner. Rapporten består av statistik över brottslighet, personskador, bränder, tillgång till hjälp vid nödläge samt hur säkerhetsarbetet i kommunerna bedrivs. Kommunernas resultat inom olika områden vägs samman och det sammanvägda värdet presenteras i en ranking av alla kommuner från 1–290.

Temat i årets rapport är riskkommunikation och individens beredskap. Det är en fråga som blir allt mer aktuell, inte minst efter sommarens skogsbränder och vinterns strömavbrott. Individens ansvar blir allt mer centralt. Rapporten visar att det finns ett glapp mellan hur offentliga aktörer upplever medborgarnas ansvarskänsla och förmåga, och hur medborgarna själv upplever det egna ansvaret. En studie visar att det fanns en tämligen utbredd uppfattning bland beredskapssamordnare, både på lokal och regional nivå, om att människor inte tror sig ha något eget ansvar vid kriser och att förväntningarna på samhället därför är höga. Men när frågan ställs till medborgarna själva anser närmare nio av tio att de har eget ansvar. Däremot är det inte lika många som tror att de skulle klara sig utan samhällets stöd under ett längre strömavbrott. Där kan offentliga aktörer ha ett ansvar att stötta medborgarna, och ett flertal konkreta exempel på vad MSB och kommuner har gjort presenteras i rapporten.

Detta är uppgifter som kan vara till nytta för jämförelser mellan kommunerna och för en faktabaserad diskussion avseende kommunens arbete med frågorna. Ett utvecklat diskussionsklimat byggt på fakta är bra för alla inblandade SKL hoppas att de Öppna jämförelserna bidra till detta.

Ett särskilt tack riktas till MSB för hjälp i arbetet med att ta fram denna rapport. Vi vill även tacka Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Socialstyrelsen och SOS Alarm för värdefullt samarbete. Rapporten har sammanställts av Greta Berg (SKL), Christina Andersson, Morgan Asp, Daniel Carlsson, Henrik Jaldell och Anders Jonsson (MSB).

Stockholm i februari 2019

Vesna Jovic

Vd

Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

- 7 **Kapitel 1. Inledning**
- 8 Förändringar bland indikatorerna
- 8 Riskkommunikation och individens beredskap
- 9 Tabellbilagan

- 11 **Kapitel 2. Övergripande utveckling och kommunernas utfall**
- 11 Personskador
- 13 Utvecklade bränder i byggnad
- 15 Brott
- 16 Oro och otrygghet
- 17 Sammanvägt värde
- 21 Hur står sig din kommun i förhållande till kommuner som har bäst utfall?

- 23 **Kapitel 3. Riskkommunikation och individens beredskap**
- 24 Kunskapsglapp mellan myndigheter och individer
- 25 Ökat intresse för riskkommunikation
- 25 Stor efterfrågan på information
- 26 Kommunernas arbete med riskkommunikation
- 27 Kunskap om målgruppen
- 29 Utnyttja det öppna fönstret

Inledning

De flesta brott, olyckor, skador, samhällsstörningar eller yttringar för medborgarnas oro får på något sätt efterverkningar i kommunen. Att i samverkan med andra aktörer kunna hantera trygghets- och säkerhetsfrågor över hela hotskalan – med såväl individ- som samhällsperspektiv – är därför en central kommunal arbetsuppgift.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen (SoS), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Statistiska centralbyrån (SCB), Brottsförebyggande rådet (Brå) och SOS Alarm AB.

Tillgången till uppgifter på kommunnivå har i hög grad styrt valet av indikatorer och därmed även de avgränsningar som gjorts i rapporten. Det hade varit önskvärt med tillgång till fler indikatorer som bättre speglar resultat och kvalitet. Inom trygghets- och säkerhetsområdet saknas till stora delar evidens, dvs. vetenskapliga bevis för att en viss åtgärd ger en eftersträvd effekt. Det är därför svårt att uttala sig om sambandet mellan förebyggande säkerhetsarbete och utfall i form av färre olyckor, brott, etc. Det är inte heller alltid som kommunen har direkt möjlighet att påverka de olyckor och brott som sker inom kommunens geografiska område. Därför ska utfallen i Öppna jämförelser – Trygghet och säkerhet ses som en nulägesredovisning av skillnader i utfall av trygghets och säkerhetsarbete.

Uppgifterna i rapporten bygger på nationell statistik från Socialstyrelsen, MSB, SCB, Brå och SOS Alarm.

Förändringar bland indikatorerna

Mer information hittar du i särskild bilaga på skl.se/trygghet.

Under 2016 påbörjades införandet av en ny händelserapport (tidigare kallad insatsrapport) hos den kommunala räddningstjänsten. Händelserapporten har sedan dess börjat användas av fler och fler räddningstjänster, för att från och med år 2018 användas av samtliga kommuner. Vi har därför valt att i årets rapport endast använda data för åren 2016 och 2017 för indikator A2. Eftersom inrapporteringsystemet har ändrats ska man vara lite försiktig med jämförelser på kommunnivå mellan årets och tidigare års rapporter för indikator A2. Det har även fått till följd att vi har tvingats ändra definitionen på indikator A2 – Utvecklade bränder i byggnader för att uppnå jämförbarhet mellan kommuner och över tid. För Indikator A6 – Otrygghet och oro hämtas, från och med årets rapport, uppgifter från SCB:s medborgarundersökning.

I rapporten redovisas insamlingar av data som på olika sätt berör temaområdet.

Riskkommunikation och individens beredskap

Temat i årets rapport är riskkommunikation och individens beredskap. I rapporten redovisas insamlingar av data som på olika sätt berör temaområdet. Datakällorna för redovisningen är dels undersökningar riktade mot personer som arbetar med krisberedskap i kommun, region och länsstyrelse, dels undersökningar riktade mot allmänheten.

Tabellbilagan

I tabellbilagan redovisas samtliga indikatorer för varje kommun. Redovisningen finns uppdelat per län, per kommungrupp enligt SKL:s klassificering samt i bokstavsordning. Indikatorerna publiceras också i SKL:s databas Kolada, MSB:s statistikportal Ida, och erbjuder kommunerna möjlighet att göra fördjupade analyser av statistiken, främst inom området skydd mot olyckor. På Brottsförebyggande rådets webbplats finns mer statistik om anmälda brott och brottsförebyggande arbete.

På dessa webbplatser kan man hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer, göra analyser och själv välja vilka kommuner man vill jämföra sig med:

- › www.kolada.se
- › ida.msb.se
- › www.bra.se

Tabellbilagan hittar du på skl.se/trygghet.

På dessa webbplatser kan man hämta detaljerade uppgifter om alla indikatorer.

Övergripande utveckling och kommunernas utfall

Indikatorernas värden för trygghet och säkerhet varierar mellan åren. Det kan därför vara av intresse att granska indikatorerna över en längre tidsperiod. Därför presenteras utvecklingen för de senaste tio åren av utfallsindikatorerna på nationell nivå. Indikatorernas värden varierar även mellan olika kommuner.

På samma sätt som tidigare år beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld och tillgreppsbrott. Det sammanvägda värdet redovisas under rubriken med samma namn.

Personskador

Varje år dör ca 3 000 personer som är folkbokförda i Sverige på grund av olyckor. Samtidigt blir ca 100 000 inlagda på sjukhus och ca 700 000 behöver uppsöka en akutmottagning. Förutom detta inträffar en mängd lindrigare skador som behandlas hemma och som därmed aldrig leder till kontakt med sjukvården.

Det totala antalet döda till följd av olyckor har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren men dödligheten varierar mellan olika olyckstyper. Dödligheten i till exempel fallolyckor har ökat medan trafikdödligheten har minskat. Det är fler män än kvinnor som omkommer till följd av olyckor, även äldre personer är överrepresenterade. Det är däremot fler kvinnor än män som vårdas på sjukhus efter olyckor. Den vanligaste olyckstypen är fallolyckor som står för ungefär två tredjedelar av samtliga som vårdas på sjukhus till följd

Dödligheten i fallolyckor har ökat medan dödligheten i trafikolyckor har minskat.

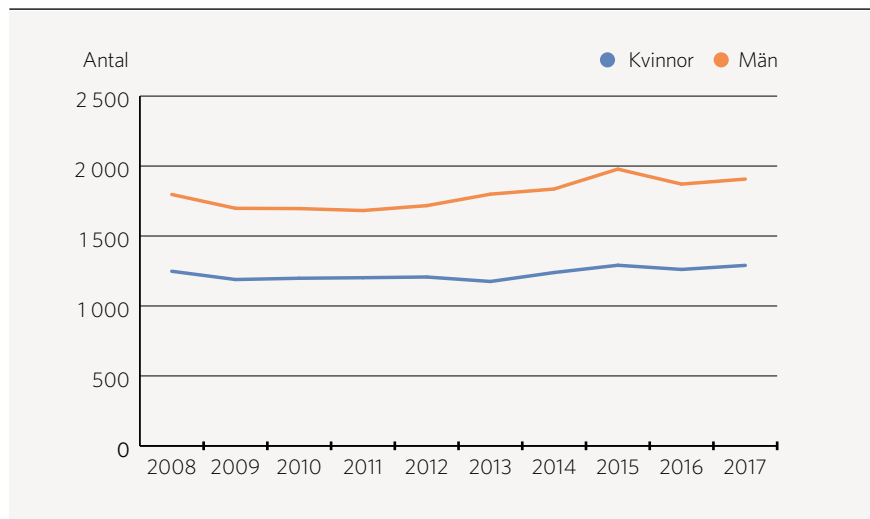
Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

av en olycka. Fallolyckor drabbar främst äldre personer. Den näst vanligaste olyckstypen är vägtrafikolyckor. Exempel på ytterligare olyckstyper är förgiftningar, kvävningar, drunkningar och bränder. Vid analys av omkomna och sjukhusvårdade till följd av olyckor är det viktigt att veta att data från dödsorsaksregistret och från patientregistret inte innehåller uppgifter om i vilken kommun olyckan inträffade. Den statistik som presenteras är baserad på den drabbades folkbokföringskommun.

I diagram 1 och 2 visas antal döda samt antal sjukhusvårdade till följd av olyckor på nationell nivå sedan år 2008. Redovisningen är uppdelad på kvinnor och män.

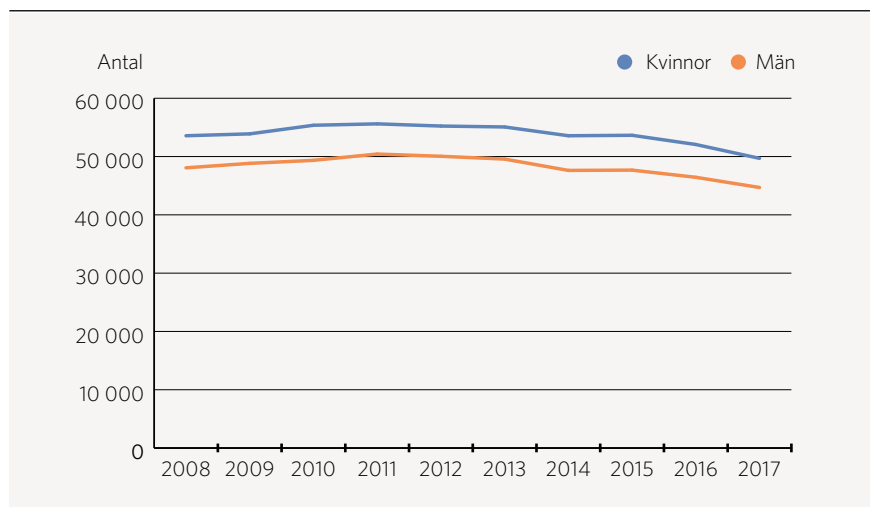

DIAGRAM 1. Antal döda till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

DIAGRAM 2. Antal sjukhusvårdade till följd av olyckor

Källa: Socialstyrelsen.

Kommuner med en hög andel äldre tenderar att få fler sjukhusvårdade per 1 000 invånare än kommuner med en lägre andel äldre. Detta eftersom fallolyckor i högre utsträckning drabbar äldre i kombination med att den olyckstypen står för den största delen av olyckorna.

Antalet sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 5,8 sjukhusvårdade per 1 000 invånare medan den som har det högsta utfallet har 18,6 sjukhusvårdade per 1 000 invånare.

I tabell 1 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal sjukhusvårdade till följd av oavsiktliga skador (olyckor) per 1 000 invånare.

Flera av kommunerna som har lågt utfall är pendlingskommuner nära en större stad eller nära en storstad. Dessa kommuner kännetecknas av att minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad, storstad eller storstadsnära kommun. Även ett par större städer har relativt få personskador.

TABELL 1. Kommuner med lägst utfall på antalet sjukhusvårdade per 1 000 invånare

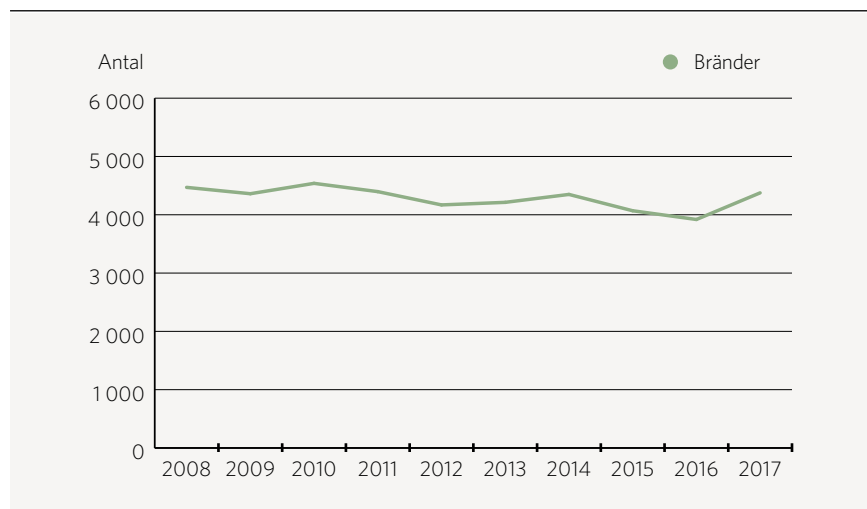
Kommun	Värde
Knivsta	5,8
Håbo	6,6
Lund	6,7
Uppsala	6,9
Nykvarn	6,9
Svedala	7,0
Burlöv	7,0
Härryda	7,5
Lomma	7,5
Göteborg	7,6

Utvecklade bränder i byggnad

Varje år larmas räddningstjänsterna i Sveriges kommuner ut till drygt 10 000 bränder i byggnader. Ungefär 60 procent av insatserna avseende brand i byggnad gäller bostäder, ca 20 procent allmänna byggnader och resten gäller industrier och övriga byggnader med cirka 10 procent vardera.

Alla bränder i byggnader är inte lika allvarliga i den meningen att någon person skadas eller att stora ekonomiska värden går till spillo. I Öppna jämförelser har vi därför valt att endast redovisa utvecklade bränder i byggnader. Med utvecklad brand avses sådana insatser där det fortfarande brinner när räddningstjänsten anländer eller där branden spridit sig utanför startföremålet. Diagram 3 visar att det inträffar drygt 4 500 utvecklade bränder i byggnader per år i Sverige.

DIAGRAM 3. Antal insatser till utvecklade bränder i byggnad

Källa: MSB.

TABELL 2. Kommuner med lägst utfall på antalet utvecklade bränder i byggnad per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Torsby	0,04
Vadstena	0,07
Flen	0,12
Danderyd	0,12
Täby	0,15
Hammarö	0,16
Nacka	0,17
Sundbyberg	0,17
Mjölby	0,19
Lomma	0,19

Om man enbart tittar på bostadsbyggnader så sker det något fler insatser till utvecklade bränder i flerbostadshus jämfört med villor, rad, par- och kedjehus. Orsaken till varför det brinner skiljer sig dock åt mellan olika bostadstyper.

Den kommun som har det lägsta utfallet har 0,04 utvecklade bränder per 1 000 invånare medan kommunen med det högsta utfallet har 1,73 utvecklade bränder per 1 000 invånare.

I tabell 2 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal bränder per 1 000 invånare.

Av de tio kommunerna med lägst utfall är åtta pendlingskommuner, varav fem nära storstad.

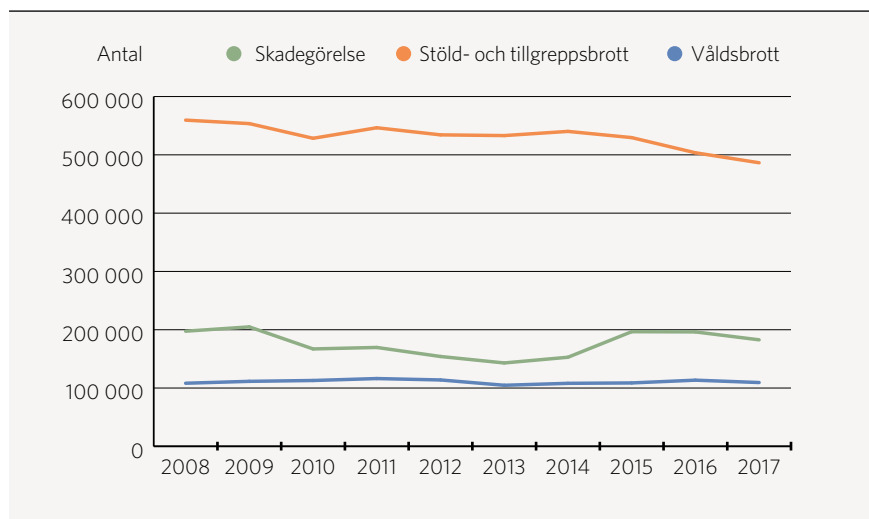
Brott

Under 2017 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket är ungefär lika många som för 2016. Under den senaste tioårsperioden har det totala antalet anmälda brott ökat med cirka 10 procent.

Vid analys av antalet anmälda brott är det viktigt att tänka på att statistiken visar antalet anmälda brott och inte det totala antalet faktiskt begångna brott. Hur stor andel av de faktiska brotten som anmäls varierar beroende på brotts- typ. Under 2017 utgjorde stöldbrott nästan en tredjedel av samtliga anmälda brott, skadegörelsebrott stod för 12 procent och våldsbrott för 7 procent.

Under 2017 utgjorde stöldbrott nästan en tredjedel av samtliga anmälda brott.

DIAGRAM 4. Antal anmälda brott

Källa: Brå.

Under 2017 anmäldes nästan 110 000 våldsbrott vilket innebär en liten minskning jämfört med 2016. Den senaste tioårsperioden har antalet anmälda våldsbrott legat på en oförändrad nivå. Anmälda brott om misshandel står för drygt tre fjärdedelar av det totala antalet anmälda våldsbrott.

Antalet anmälda våldsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 2,9 våldsbrott per 1 000 invånare medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 17,5.

I tabell 3 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare. Hälften av de tio kommunerna med lägst utfall vad gäller antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare är pendlingskommuner nära storstad.

TABELL 3. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda våldsbrott per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Hammarö	2,9
Öckerö	3,3
Lomma	3,7
Bollebygd	3,7
Malå	3,9
Ydre	3,9
Vellinge	3,9
Vaxholm	4,0
Kinda	4,4
Lekeberg	4,5

TABELL 4. Kommuner med lägst utfall för antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare

Kommun	Värde
Pajala	12,5
Robertsfors	13,7
Öckerö	13,8
Berg	14,0
Habo	14,4
Mörbylånga	14,6
Vännäs	14,9
Lekeberg	15,4
Krokom	16,2
Hammarö	17,4

Vanligare att känna oro över att närstående ska drabbas för brott än att man själv ska drabbas.

När det gäller stöld och tillgreppsbrott anmäldes ca 490 000 sådana under 2017, vilket är en minskning med drygt 3 procent jämfört med 2016.

De anmälda stöldbrotten har minskat kontinuerligt under den senaste tioårsperioden, med undantag för enstaka uppgångar åren 2011 och 2014. År 2017 anmäldes 13 procent färre brott än 2008. Antalet anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare varierar stort mellan olika kommuner. Den kommun som har det lägsta utfallet har 12,5 anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare medan motsvarande antal för kommunen med högst utfall är 81,1.

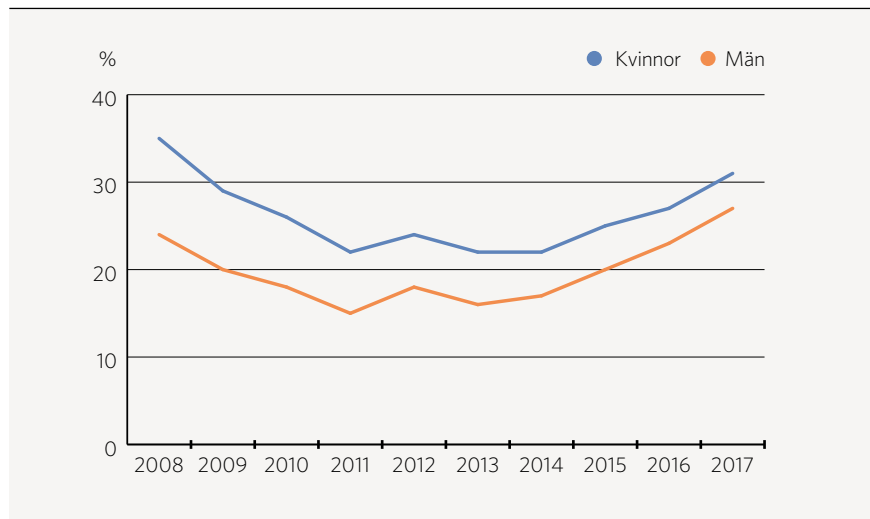
I tabell 4 redovisas kommunerna med lägst utfall, dvs. lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare. Bland kommunerna med ett lågt antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott per 1 000 invånare är hälften pendlingskommuner nära större städer. Flera olika kommungrupper finns dock representerade bland kommunerna med lägst antal anmälda stöld- och tillgreppsbrott.

Oro och otrygghet

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 2006 den årliga enkäten Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Undersökningen behandlar frågor om utsatthet för brott, trygghetsupplevelse, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. NTU visar att det är vanligare att uttrycka oro över brottsligheten i samhället eller känna oro över att närstående ska drabbas av brott än att känna oro över att själva utsättas för brott.

I diagram 5 presenteras hur andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället har förändrats under den senaste tioårsperioden. Där framgår att andelen, för både kvinnor och män, har ökat i de tre senaste mätningarna. Resultaten visar även att kvinnor upplever en större oro än män, men skillnaden har minskat över tid.

DIAGRAM 5. Andel män och kvinnor som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället

Källa: Brå.

I NTU 2017 framkommer att andelen som oroar sig i stor utsträckning för brottsligheten i samhället inte skiljer sig nämnvärt åt mellan boende i en storstadsregion (29 procent), boende i andra större städer (29 procent) och de som bor i en mindre stad eller på landsbygden (30 procent). Det är ett mönster som från tidigare NTU-undersökningar visat sig vara stabilt.

Sammanvägt värde

På samma sätt som i tidigare rapporter beräknas ett sammanvägt värde som utgår från de fyra utfallsindikatorerna: personskador, utvecklade bränder i byggnad, våldsbrott samt stöld och tillgreppsbrott. Indikatorerna har tilldelats olika vikter.

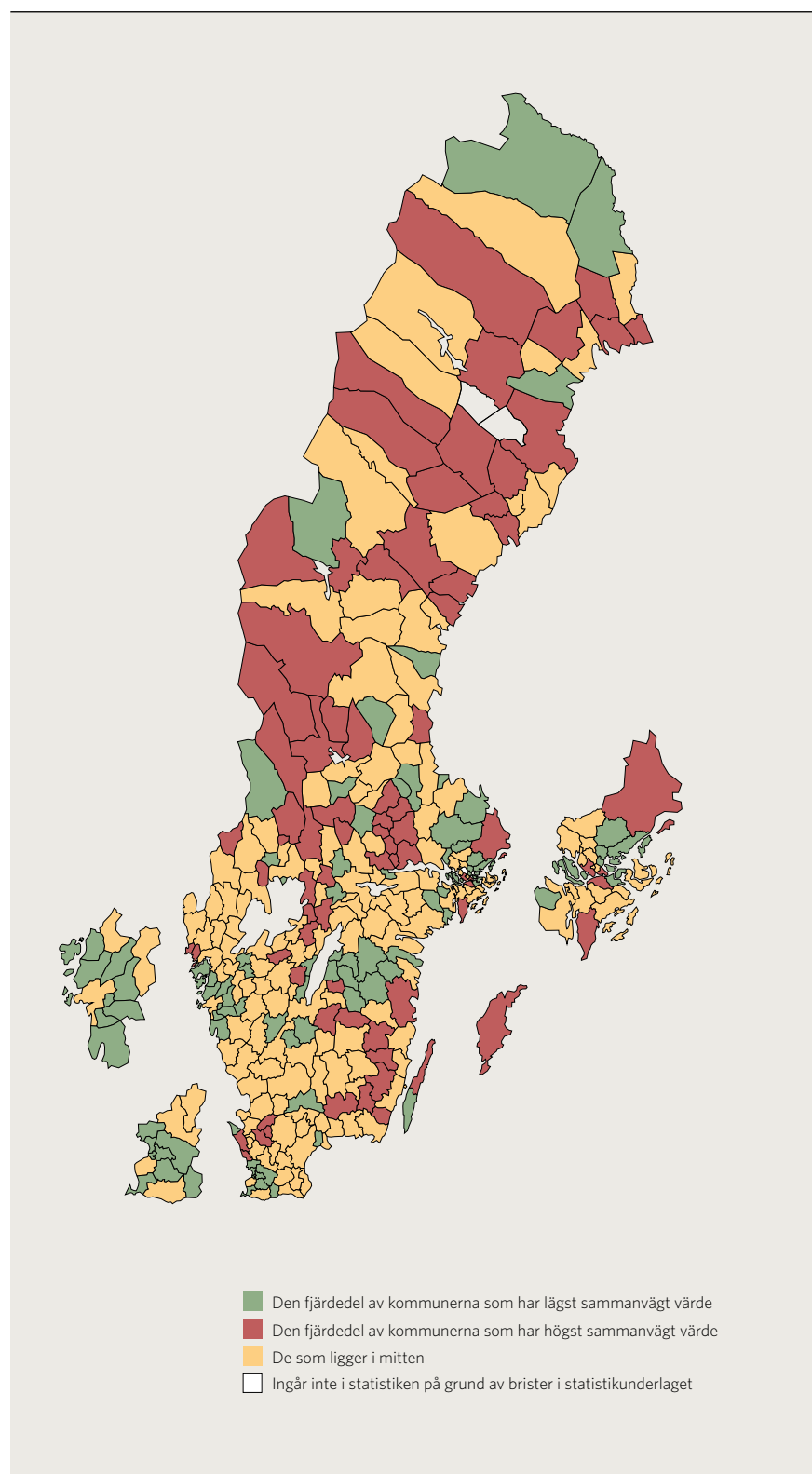
- › A1 – Personskador har vikten 40 procent
- › A2 – Utvecklade bränder i byggnad 10 procent
- › A3 – Anmälda våldsbrott 40 procent
- › A4 – Anmälda stöld och tillgreppsbrott 10 procent

Dessa vikter ska avspegla den samhällsekonomiska bördan av respektive indikator. Vikterna har valts utifrån vilka konsekvenser respektive utfall har, mätt i samhällsekonomiska kostnader som uppstår till följd av olyckor och brott. I definitionsbilagan finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda. Det sammanvägda värdet gör inte anspråk på att ge en helhetsbild av hur säker en kommun är, men ett lågt värde indikerar ändå i vilka kommuner det sammantaget inträffar minst personskador, utvecklade bränder och brott med hänsyn tagen till folkmängden och samhällskostnaden. Tolkningen av det sammanvägda värdet ska göras med försiktighet. Anledningen till det är bland annat lokala förhållanden, olikheter i statistikinsamling och det faktum att folkmängd är ett trubbigt mått att normera efter. Resultaten kan till exempel vara missvisande för kommuner med många tillfälliga besökare.

I definitionsbilagan på skl.se/trygghet finns en mer detaljerad förklaring av hur vikterna är valda.

KARTA 1. A1-A4 Sammanvägt värde

I tabell 5 presenteras de tio kommuner som har lägst sammanvägt värde i år. Lägst sammanvägt värde har Hammarö, följt av Öckerö och Lomma. Hammarö har mycket låga värden när det gäller brott och bränder. Öckerö har mycket låga värden när det gäller brott. Samtliga kommuners placeringar finns i tabellbilagan. Samtliga tio kommuner i topp är pendlingskommuner, antingen nära storstad eller nära större stad. Kommunerna på tio-i-topp har i genomsnitt färre antal invånare (drygt 15 000) än genomsnittskommunen i landet (cirka 35 000). Det är mer ovanligt att storstäder, mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner med besöksnäring hamnar högt upp på listan över det sammanvägda värdet. Kommunen med lägst sammanvägt värde i varje kommungrupp redovisas i tabell 6.

TABELL 5. Kommuner med lägst sammanvägt värde för utfallsindikatorerna A1-A4, förra årets värde inom parentes

Placering 2018	Kommun
1 (3)	Hammarö
2 (2)	Öckerö
3 (1)	Lomma
4 (4)	Knivsta
5 (5)	Vellinge
6 (7)	Lekeberg
7 (6)	Nykvarn
8 (8)	Bollebygd
9 (13)	Vaxholm
10 (12)	Habo

TABELL 6. Kommuner med lägst sammanvägt värde per kommungrupp

Kommungrupp	Kommun med bäst placering (placering inom parentes)	Medianrankning i kommungruppen
A1. Storstäder	Göteborg (116)	148
A2. Pendlingskommun nära storstad	Öckerö (2)	52
B3. Större stad	Lund (25)	183
B4. Pendlingskommun nära större stad	Hammarö (1)	104
B5. Lågpendlingskommun nära större stad	Kinda (12)	180
C6. Mindre stad/tätort	Kiruna (39)	161
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Mörbylånga (11)	149
C8. Landsbygdskommun, ej nära större stad	Ovanåker (17)	194
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	Strömstad (86)	236

TABELL 7. Kommuner med få olyckor och brott med hänsyn tagen till lokala förhållanden

Kommun	Sammanvägt värde (placering)
Hammarö	1
Ovanåker	17
Älvkarleby	68
Motala	91
Trelleborg	100

Rangordningen av det sammanvägda värdet tar inte hänsyn till de lokala förhållandena. Eftersom de lokala förhållandena kan variera mycket mellan olika kommuner beräknar vi även så kallade modellberäknade värden för indikatorerna A1–A4. De modellberäknade värdena beskriver ett förväntat antal olyckor och brott givet de lokala förhållandena i respektive kommun. I de lokala förhållandena ingår variabler såsom åldersfördelning, inkomstförhållanden, arbetslöshet, utbildning och familjeförhållanden. Kommunerna klassificeras därefter om de har fler, lika många eller färre olyckor eller brott än de modellberäknade värdena. Samtliga kommuners avvikelser givet lokala förhållanden finns i tabellbilagan. Vad gäller kommunerna med lägst sammanvägda värden kan man exempelvis se att Lomma har fler stöldbrott än modellberäknat, och att det därmed finns förbättringspotential även där.

I tabell 7 listas de 5 kommuner som har ”Färre än” modellberäknat för samtliga fyra indikatorer. Tabellen visar att det finns kommuner med relativt många olyckor och brott som ändå har förhållandevis få olyckor och brott utifrån sina lokala förhållanden. Samtliga kommuners avvikelse från modellberäknat värde redovisas i tabellbilagan. En beskrivning över hur beräkningarna är gjorda finns i definitionsbilagan.

Hur står sig din kommun i förhållande till kommuner som har bäst utfall?

Öppna jämförelser kan användas för att hitta exempel på kommuner med goda utfall inom ett eller flera områden. Eftersom ingen kommun kan påstås vara bäst eller sämst på allt bör alla ha något att lära av andra eller själva ha något att lära ut till andra. Genom att bilda nätverk kan kommuner utveckla och sprida framgångsrika metoder sinsemellan.

Det är viktigt att hitta lämpliga kommuner att jämföra sig med. En naturlig utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde, oavsett hur deras struktur ser ut eller var de befinner sig geografiskt i landet: Var upplever man störst trygghet? I vilka kommuner har man minst antal skador och brott? Vilka kommuner har den mest effektiva verksamheten? Det handlar även om att ställa det egna utfallet mot insatserna och de lokala förhållandena. Nedan följer en sammanställning av de kommuner som har bäst utfall. I tabellen finns även möjlighet att själv fylla i den egna kommunens utfall.

En naturlig utgångspunkt kan vara att jämföra sig med kommuner som lyckats särskilt väl inom ett visst verksamhetsområde.

TABELL 8. Kommuner med bästa utfall på respektive utfallsindikator

Indikator	Din kommuns värde	Kommun med bäst utfall	Bästa kommunens utfall
A1. Personskador		Knivsta	5,8 per 1 000 inv.
A2. Utvecklade bränder i byggnader		Torsby	0,04 per 1 000 inv.
A3. Våldsbrott		Hammarö	2,9 per 1 000 inv.
A4. Stöld- och tillgreppsbrott		Pajala	12,5 per 1 000 inv.
A5. Skadegörelse		Malå	3,2 per 1 000 inv.
A6. Otrygghet och oro - vistas utomhus på kvällar och nätter		Sorsele/Storuman	8,4
A6. Otrygghet och oro - hot, rån och misshandel		Sorsele	8,3
A6. Otrygghet och oro - inbrott i hemmet		Sorsele/Storuman	7,3
A7. Information och utbildning		Bengtstorsfors	139 per 1 000 inv.
A8. Samverkan - IVPA		278 kommuner	Ja
A8. Samverkan - IVPA-insatser		Eda	38,8 per 1 000 inv.
A9. Krisberedskap - Samverkan och ledning		163 kommuner	Max-värde 10
A9. Krisberedskap - Geografiskt områdesansvar		187 kommuner	Max-värde 5
A10. Risk- och sårbarhetsanalys		66 kommuner	Max-värde 16
A11. Hjälpsamt vid nödläge - Responstid ambulans		Kristinehamn	9,5 minuter
A11. Hjälpsamt vid nödläge - Responstid räddningstjänst		Tranås	7,1 minuter
A12. Jämställdhet - Andel kvinnor		Bjurholm	21,4 procent
A12. Jämställdhet - Andel män		Bjurholm	78,6 procent
A13. Samhällets kostnader för olyckor		Hammarö	3 902 kronor

FRG
FRIVILLIGA RESURSGRUPPEN

DRICKSVATTEN

EPA

800

Riskkommunikation och individens beredskap

Välinformerade och engagerade människor är en tillgång vid en samhällskris. Det är viktigt att kommuner, regioner och statliga myndigheter erbjuder lättillgänglig och användbar information så att individen kan fatta välgrundade beslut vid en allvarlig händelse. På senare år har många goda initiativ tagits på olika nivåer i samhället för att öka människors kunskap och engagemang för vår gemensamma säkerhet och beredskap.

Riskkommunikation handlar om att öka människors medvetenhet om risker i samhället. Här ingår även att uppmuntra människor att öka sin egen beredskap.

Riskkommunikation skiljer sig från kriskommunikation, som avser kommunikation till allmänheten vid en inträffad kris.

De flesta människor känner ett stort eget ansvar för att kunna ta hand om sig själva och sina nära vid en samhällskris. Ändå har det varit en ganska utbredd uppfattning hos aktörer på alla nivåer att människor i allmänhet inte tror att de har något ansvar. I en studie från 2014 intervjuade Försvvarshögskolan, på uppdrag av MSB, beredskapssamordnare i kommuner, regioner och länsstyrelser om hur de såg på individens ansvar och förmåga vid samhällskriser.¹

De flesta människor känner ett stort eget ansvar för att kunna ta hand om sig själva och sina nära vid en samhällskris.

Not. 1.
Enskildas ansvar och agerande vid kriser, Offentliga aktörers bedömningar MSB/FHS 2014.

66 % uppskattade att de skulle klara sig utan samhällets stöd i tre dygn vid ett långvarigt elavbrott.

Kunskapsglapp mellan myndigheter och individer

Studien visade att det fanns en tämligen utbredd uppfattning bland beredskapssamordnare, både på lokal och regional nivå, om att människor inte tror att de har något eget ansvar vid kriser och att förväntningarna på samhället därför är höga. Tilltron till människors förmåga att klara sig utan samhällets stöd en tid var också låg. De flesta av de tillfrågade uppskattade att människor kommer att klara sig utan samhällets stöd högst ett dygn. Däremot trodde över femtio procent av de tillfrågade att medborgarna har förtroende för myndigheternas förmåga att hantera en kris.

MSB har i flera andra studier ställt frågor till allmänheten om hur man ser på sitt eget ansvar och sin egen krisberedskap. Genomgående är att de flesta uttrycker att de har ett stort eget ansvar. I en undersökning från 2015 svarade drygt 70 procent att de hade ett stort eller mycket stort eget ansvar att vara förberedda för att kunna hantera ett långvarigt elavbrott.² I en undersökning från 2016 svarade 61 procent att de ansåg sig ha ett stort eller mycket stort eget ansvar för att kunna klara sig utan stöd från samhället en tid under en kris.^{3,4} Bara 8 procent ansåg att de hade ett litet eller mycket litet ansvar. I en undersökning från 2017 svarade 85 procent att de håller helt eller delvis med om påståendet att de har ett stort eget ansvar för att kunna ta hand om sig själva och sina nära vid en samhällskris.

När det gäller den uppskattade krisberedskapen hos individen bedömde 66 procent av respondenterna i undersökningen från 2015 att de skulle klara sig utan samhällets stöd i tre dygn vid ett långvarigt elavbrott, 39 procent uppgav en vecka eller längre. Respondenterna hade också högre förväntningar på människor i ens närhet än på den egna kommunen när det handlar om att få stöd och hjälp vid en kris. I undersökningen från 2017 framgår det att allmänhetens förtroende för myndigheternas förmåga på nationell, regional och lokal nivå att hantera en fredstida kris är relativt låg och 47 procent tror att myndigheternas beredskap är ganska dålig eller mycket dålig.

Resultaten från de olika undersökningarna visar att det finns ett glapp mellan hur offentliga aktörer bedömer människors ansvarskänsla och förmåga och hur individen själv ser på sitt eget ansvar och förmåga vid en samhällskris. Kunskap om olika målgruppers behov, förutsättningar, värderingar och förhållningssätt är grundläggande för att myndigheters information och kommunikation ska kunna utformas på ett sätt som gör att människor känner sig berörda och tar till sig budskapen.

Not. 2.
Enskildas krisberedskap,
MSB/Markör 2015.

Not. 3.
Hot och beredskap i Sverige,
MSB/Demoskop 2017.

Not. 4.
Krismedvetenhet kommun,
MSB/Markör 2016.

Ökat intresse för riskkommunikation

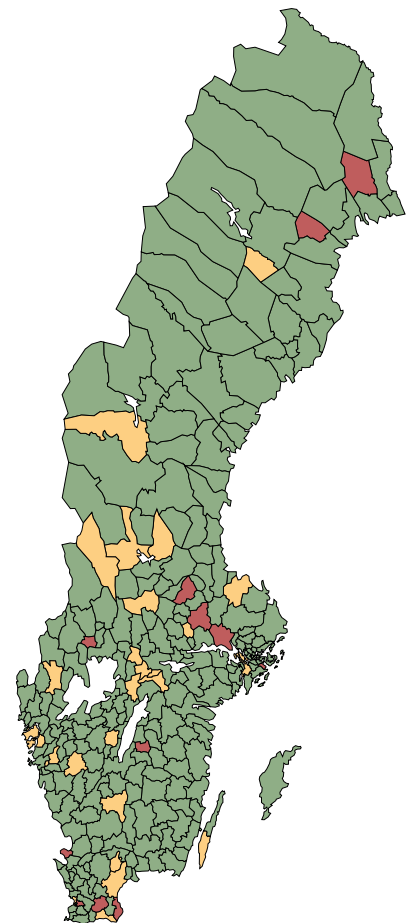
Initiativ på nationell nivå, som kampanjen Krisberedskapsveckan och broschyren *Om krisen eller kriget kommer*, har bidragit till att lyfta fram vikten av en god riskkommunikation till befolkningen. De har också lyft fram individen som resurs och som en viktig del av samhällets totala förmåga att möta olika påfrestningar. Många kommuner har under senare år börjat arbeta mer aktivt med att stärka invånarnas beredskap. Många kommuner deltar i Krisberedskapsveckan, medan vissa kommuner har fokuserat sitt arbete till andra delar av året.

2018 genomfördes kampanjen Krisberedskapsveckan för andra året i rad. Drygt 240 kommuner anmälde sitt deltagande via MSB:s webbplats. Ytterligare ett trettiotal kommuner deltog på olika sätt. Glädjande är att näringslivet nu ville vara med och delta i kampanjen och flera kommuner samverkade med lokala handlare. Intresset för att delta i kampanjen var stort, men ambitionsnivån behöver öka och gärna då med stöd av andra aktörer som frivilligorganisationer, skolor och näringsliv. De flesta kommuninvånare söker sig inte primärt till den kommunala webbplatsen utan behöver sökas upp där de befinner sig i den fysiska miljön. Det är just mötet mellan det offentliga och individen som kampanjen vill uppmuntra – vi behöver lära av varandra och människor behöver känna att deras erfarenheter är viktiga för att stärka krisberedskapen.

Mottagandet av broschyren *Om krisen eller kriget kommer* blev överlag positivt. I en uppföljande undersökning bland närmare 6 000 personer som genomfördes veckan efter utskicket till hushållen, uppgav 91 procent att de fått broschyren. Undersökningen visade även att 76 procent hade tagit del av innehållet och 79 procent uppgav att de sparat broschyren. Av de tillfrågade uppgav 34 procent att de hade planer på att skaffa en bättre hemberedskap.

Stor efterfrågan på information

MSB:s studier visar att människor tycker att frågor om säkerhet och beredskap är viktiga. I förarbetet med broschyren *Om krisen eller kriget kommer* uttryckte fokusgrupperna sitt intresse för att få information om hot och beredskap. Hos fokusgrupperna fanns det en tämligen utbredd uppfattning om att det rådde brist på lättillgänglig och användbar riskinformation. I en undersökning bland privatpersoner från 2016 svarade 85 procent nej på frågan om man det senaste året hade läst, hört eller sett någon information om vilka lokala hot och risker som finns i den egna kommunen. På följdfrågan (som ställdes till de som svarat ja) om de i samband med den informationen hade fått kunskap om hur de kunde förbereda sig inför olika händelser i den egna kommunen svarade 50 procent ja och 44 procent svarade nej.

- Kommuner som deltar (242)
- Kommuner som inte deltar (15)
- Kommuner som inte deltar, inte anmält (33)

Människor har rätt till information om sin egen och samhällets säkerhet. Hit hör information om vad som kan hota samhällets funktionalitet, vår demokrati och landets självständighet liksom information om hur människor ska kunna klara av en svår påfrestning på samhället så bra som möjligt. Ett av målen med kampanjen Krisberedskapsveckan är att utveckla kommunernas arbete med lokal riskkommunikation till invånarna. Myndigheter på nationell nivå kan ansvara för generell och övergripande kommunikation om hot, risker och beredskap, men kunskap om lokalspecifika förutsättningar och behov är det bara kommunerna som har och som därmed också kan kommunicera detta med sina invånare.

Kommunernas arbete med riskkommunikation

Att de flesta människor känner ett stort eget ansvar för att kunna hantera en påfrestning kan vi nog konstatera. Det är inte där samhället behöver lägga några större kommunikationsresurser. Däremot brister kunskapen om *hur* man kan ta sitt ansvar och kanske också varför. I undersökningen från 2016 svarade 52 procent av respondenterna att de inte visste vad myndigheterna rekommenderade att man borde göra för att klara sig utan samhällets stöd en tid. På frågan om varför de inte hade gjort några förberedelser var det vanligaste svaret att de inte hade *tänkt på* att det skulle kunna hända något och det näst vanligaste svaret att man *inte trodde* att de skulle drabbas av något. I en undersökning från 2017, efter kampanjen Krisberedskapsveckan, svarade 40 procent att de inte visste hur de kan förbereda sig inför en samhällskris.

I en undersökning från 2015 av de kommunala webbplatsernas riskinformation till invånarna, framgick det att endast 74 kommunala webbplatser hade information om händelser som kan påverka kommunen och den kommunala verksamheten. Det var bara 52 kommuner som hade information med tips och råd för hur man som enskild bör agera kopplat till en specifik händelse och vad som är bra att tänka på liksom fakta om exempelvis samlingspunkter, värmestugor, kontaktuppgifter med mera. På 215 kommunala webbplatser saknades lokalt anpassad riskinformation till invånarna.

52 % visste inte vad myndigheterna rekommenderade för att klara sig utan samhällets stöd en tid.

På 215 kommunala webbplatser saknades lokalt anpassad riskinformation till invånarna.

Om det offentliga har förväntningar på privatpersoners förmåga och agerande före, under och efter en samhällskris, höjd beredskap eller krig, måste vi också tala om hur och varför. Kommuner, statliga myndigheter och andra aktörer, behöver ge människor användbara och konkreta verktyg för att individen ska *kunna* ta sitt ansvar.

För att underlätta för och uppmuntra kommunerna att utveckla sin lokala webbaserade riskinformation tog MSB 2015 fram en webbaserad guide med tips och råd kring hur man kan planera och utforma sin lokala riskinformation till invånarna på webben och på sociala kanaler.⁵ Kommunen kan ta sin utgångspunkt i sin risk- och sårbarhetsanalys. Delar av analysen som har relevans för den enskildes förberedelser inför en kris kan användas i kommunikationsarbetet. Informationen bör ta upp vad som kan hända och hur det kan påverka den kommunala verksamheten som människor är beroende av, som skola och äldreomsorg, men också information om vad kommunen kommer att göra vid en allvarlig händelse. Studier visar att människor är mer benägna att ta ansvar om de uppfattar att samhället tar sitt. Kommunen bör även informera om vad invånarna kan göra för att förbereda sig och hur man bör agera, vid exempelvis en skogsbrand eller ett elavbrott.

Kunskap om målgruppen

I en förstudie till broschyren *Om krisen eller kriget kommer*, ställde MSB frågan till privatpersoner om hur de upplevde säkerhetsläget i omvärlden. Studien visade att 53 procent ansåg att säkerheten i Sverige hade försämrats det senaste året, 59 procent menade att säkerheten i Europa hade försämrats och 61 procent ansåg att säkerheten i världen hade försämrats.

Många upplever att världen känns både instabil och oförutsägbar. Att inte minst unga känner en stark oro, även hopplöshet, inför konsekvenserna av klimatförändringarna är väl känt. Kommuner och andra aktörer behöver möta människors oro och visa att det går att påverka sin egen och sina anhörigas säkerhet och i övrigt vara öppen med vad som kan hota oss och vilka konsekvenser olika händelser kan få för samhället och individen. Förtroende för avsändaren är en förutsättning för att människor ska vilja ta till sig budskapet.

Samtidigt visar forskning att en upplevd allvarlig risk inte nödvändigtvis leder till att människor gör något för att kunna hantera risken så bra som möjligt om den skulle inträffa. Åtminstone visar forskning om naturrelaterade risker som översvämningar och stormar att en rad andra, ibland paradoxala, överväganden och prioriteringar görs hos individen. Överväganden som innebär att man inte agerar för att minska sin egen sårbarhet. Många värdesätter till exempel att bo med utsikt över vatten trots medvetenhet om översvämningens risk. Riskkommunikation är svårt. Olika människor drar olika slutsatser utifrån en inträffad händelse. Människor kalkylerar också olika utifrån risken att drabbas och utifrån värdet av olika säkerhetsåtgärder.

Not. 5.
Göteborgs universitet, 2016
<https://www.msb.se/riskkommunikation>

Hos yngre är det som mest angeläget att möta oron över omvärldsutvecklingen.

Yngre har svårare att ta till sig vikten av en god hemberedskap. Flera olika undersökningar som MSB genomfört genom åren visar att unga mellan 18–34 år känner ansvar och tycker det är viktigt med frågor om säkerhet och beredskap, men budskapen når ändå inte riktigt fram. Exempelvis är det den här gruppen som i minst utsträckning minns innehållet i broschyren *Om krisen eller kriget kommer*. Här hittar man också de som i minst utsträckning har sparat broschyren och de som känner minst ansvar för sin egen beredskap. Samtidigt är bilden inte entydig. De yngre har tagit till sig innehållet mest (läst hela broschyren) tillsammans med människor över 65 år. De yngre kände också störst nyfikenhet när de fick broschyren, men de upplevde också störst oro.

Sannolikt är det klokt att satsa extra på att nå de yngre målgrupperna med budskap om att det går att påverka sin egen säkerhet. Hos yngre är det också mest angeläget att möta oron över omvärldsutvecklingen. Skolans läroplaner har ytterst få skrivningar om vad som kan hota oss och vilka konsekvenserna kan bli för samhället och individen, samt om samhällets krisberedskap.

I kommunens kommunikation kan man visa på mervärdet med att förbereda sig och att det minsta lilla är bättre än ingenting. Var och en efter sin förmåga och förutsättningar. Tilltro till den egna förmågan, upplevd betydelse av egna åtgärder och personligt ansvar är viktiga faktorer för att människor ska agera för sin egen säkerhet. Det innebär att det kan vara lika viktigt att inrikta informationen på människors förmåga att påverka säkerheten för sig själv och andra som att betona vilka risker de är utsatta för.⁶

Ju mer vi kan lära oss om olika gruppers förhållningssätt och vad som triggar en viss grupp att faktiskt göra en aktiv handling eller ändra ett beteende, desto bättre kommer vi att lyckas i vår kommunikation.

Not. 6.
Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser. FHS/MSB 2018.

Utnyttja det öppna fönstret

Regeringen har konstaterat att MSB behöver göra mer för att stödja kommunerna i deras arbete med lokal riskkommunikation. Att underlätta spridandet av goda exempel är ett sätt. Att initiera forskning och studier om människors riskbeteende och riskhantering och sprida resultaten till aktörerna är ett annat.

De resurser samhället satsar i ett normalläge på att stärka människors förmåga att hantera framtida kriser, höjd beredskap och krig har vi tillbaka vid en inträffad händelse. Ta tillvara på de aktiviteter som finns i form av kampanjen Krisberedskapsveckan. Ju fler som använder samma budskap vid samma tillfälle, desto större genomslag. Satsa på kompetensutveckling inom riskkommunikation, exempelvis i form av uppstartskonferensen som föregår Krisberedskapsveckan.

Broschyren *Om krisen eller kriget kommer* fick ett positivt genomslag hos många människor. Den lyckades också skapa uppmärksamhet på alla nivåer i samhället och lyfta frågor om säkerhet och beredskap, så väl hos politiker som hos privatpersoner. Även om det vid den här rapportens utgivning inte finns någon undersökning om ifall broschyren har fått människor att faktiskt öka sin hemberedskap, så är ändå känslan att den har lyckats skapa medvetenhet och reflektion. Medvetenhet och reflektion är ett första steg för ökad beredskap och ett första steg till en aktiv handling.

Det finns en mottaglighet för frågor om vår säkerhet och beredskap. Möjlighetens fönster är öppet och vi behöver ta tillvara på tillfället, såväl på nationell som på regional och lokal nivå.

Broschyren ”*Om krisen eller kriget kommer*” fick ett positivt genomslag hos många människor.

Länsstyrelsen Västerbotten Standard för kommunernas krisinformation på webben

Lilian Johansson,
kommunikatör och samord-
nare för riskkommunikations-
nätverket vid Länsstyrelsen
Västerbotten.

En populärversion av länets risk- och sårbarhetsanalys, gemensamt pressmeddelande och två vykort. Det är några exempel på länsstyrelsens bidrag inför årets Krisberedskapsvecka i Västerbotten. I fjol tog man fram en gemensam standard för länets 15 kommuners digitala riskkommunikation plus en informationsfilm om krislådan.

Arbetet med att ta fram en gemensam standard för kommunernas riskkommunikation på webben inleddes med en inventering som visade att informationen på kommunernas webbplatser var "väldigt varierad".

Lilian Johansson, kommunikatör på Länsstyrelsen Västerbotten och samordnare för länets riskkommunikationsnätverk, sammanfattar det som att "alla hade för lite information om risker och krisberedskap".

En anledning var, enligt henne, att kommunerna inte ville skrämra sina invånare genom att informera för mycket om risker. En annan anledning var rädsla för att publicera sekretessbelagd information.

För att utveckla information samlade Lilian Johansson länets 15 kommuner för att tillsammans komma överens om en gemensam "standard" för

hur de kan informera invånarna på sina webbplatser. En del handlade om hur olika kriser kan påverka den enskilda kommunen och den kommunala verksamheten. En annan om hur invånarna kan förbereda sig och bör agera om något händer för att minska konsekvenserna av det inträffade. Fokus låg på hur man förbereder sig inför en samhällskris och vad man bör ha i sin krislåda. När det gäller risker i kommunen låg fokus på störningar i el och telefoni, smittsamma sjukdomar, extremt väder, problem med dricksvatten och avlopp samt utsläpp av farliga ämnen.

– Vi lade även in information om ICE-nummer i mobilen, brandskydd i hemmet och information om Viktigt meddelande till allmänheten (VMA), säger Lilian Johansson.

För att arbetet skulle fungera praktiskt utgick man från länets riskkommunikationsnätverk och skapade en mindre arbetsgrupp med fyra kommunkommunikatörer och två beredskapssamordnare.

– Det var bra eftersom vi har olika kunskap och erfarenhet men det tog också tid att komma överens om nivå och struktur.

När förslaget var klart skickades det på remiss till samtliga kommuner. För att säkra tillgängligheten anlätades en konsult som stöd.

När strukturen blivit godkänd fortsatte arbetsgruppen med att ta fram texter.

– För att hitta en lämplig språklig nivå började vi med en gemensam klarspråksutbildning, säger Lilian Johansson och tillägger att MSB:s guide för riskkommunikation var en inspiration i arbetet med att ta fram exempeltexter.

I dag har 13 av 15 kommuner tagit till sig den nya strukturen.

– De flesta insåg också att det är bättre att kommuninvånarna vet vad som kan hända och vad de kan göra för att förbereda och skydda sig. De insåg också att det inte handlade om att sprida sekretessbelagd information, säger Lilian Johansson.

Eftersom informationen ofta ligger djupt ned i strukturerna tog man också fram en kortadress för varje kommun – till exempel www.nordmaling.se/krisberedskap.

Resultatet har inte utvärderats men Lilian Johanssons intryck är att alla kommuner i dag – ett år senare – har både mer och bättre information på sina webbplatser. Flera av kommunerna har fortsatt att utveckla sin riskinformation på webbplatserna och de flesta har kompletterat innehållet med specifika och lokala risker.

Inför Krisberedskapsveckan har Lilian Johansson uppgiften att underlätta samordning och hjälpa kommunerna att sprida information om vad som händer i länet.

– Aktiviteterna beror på kommunernas storlek men alla har medverkat på ett eller annat sätt. Några har stått på torget och berättat om invånarens roll under en kris, andra har arrangerat föreläsningar och samverkat med organisationer som Civilförsvarsförbundet och Röda Korset. En kommun arrangerade improvisationsteatern ”Kris och katastrof” i samarbete med en teaterförening.

– Vi tog också fram en bioreklam med vår krislådefilm, ordnade utställning av krislådan och arrangerade tävlingar där vinnaren fick en krislåda. Många kommuner valde också att lägga ut MSB:s kampanj på sina webbplatser och sociala medier.

Länsstyrelsen skrev dessutom ett gemensamt pressmeddelande som fick god respons.

– Vi fick mycket uppmärksamhet i media både före, under och efter veckan, säger Lilian Johansson.

Under 2018 tog Länsstyrelsen Västerbotten fram en populärversion av länets risk- och sårbarhetsanalys. Den skickades till alla kommuner och delades bland annat ut under Krisberedskapsveckan. Fokus i skriften ligger på enskildas roll och ansvar före och under en samhällsstörning kopplad till översvämning och höga flöden, dammbrott, skogbrand samt problem med el och telefoni.

Enligt Lilian Johansson har den tagits emot positivt av både allmänhet och andra aktörer.

– Bland annat hörde en SFI-skola av sig och ville ha populärversionen i sin undervisning. Det var ett mycket bra betyg. Vi har också fått frågan om vi vill komma ut och prata för olika grupper och har även gjort det vid några tillfällen.

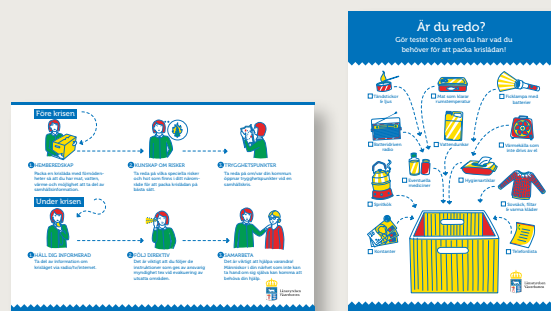
Just nu översätts skriften till engelska och det finns planer på att ta fram den även på minoritetsspråken.

Som komplement till skriften har länsstyrelsen tagit fram två vykort som skickats ut till kommunerna för att delas ut till allmänheten.

Det ena kortet beskriver vad du bör göra före och under en kris. Det andra beskriver innehållet i krislådan och är utformat som ett test: Är du redo?

Inför årets Krisberedskapsvecka tog Länsstyrelsen Västerbotten fram en populärversion av länets risk- och sårbarhetsanalys.

Två vykort ska hjälpa kommunerna i Västerbotten att informera invånarna om krisberedskap och vad som bör finnas i en krislåda.

Västerås kommun

Idag information fick skola och fritidsverksamhet på spåret

Johan Ahlström,
riskingenjör vid
Stadsledningskontoret
i Västerås.

Riskingenjör Johan Ahlström i Västerås har ägnat mycket tid åt att informera skolpersonal om årets Krisberedskapsvecka – från skoldirektör, via rektorer till förstelärarna i SO. För att nå unga utanför skolan har frivilligorganisationer visat beredskap i praktiken på fritidsgårdar och klubbar.

Att ”sälja in” Krisberedskapsveckan i en kommun med över 150 000 invånare och ett 15-tal högstadieskolor är ett stort och tidskrävande uppdrag.

Ansvar har legat på Johan Ahlström, riskingenjör vid Stadsledningskontorets enhet för Trygghet och Säkerhet, vars första steg var att boka en träff med skoldirektören och förvaltningens högsta ledning. Syftet var att förankra veckan genom att så konkret som möjligt presentera vad den innebar.

Och responsen blev positiv.

– De köpte upplägget direkt och ville verkligen satsa på veckan.

De flesta skolor valde att genomföra sina aktiviteter under den officiella Krisberedskapsveckan i maj – trots att det inte är den bästa veckan under skolåret.

– Det är mitt i betygssättningen och både lärare och elever är upptagna av nationella prov. Därför fick de som ville välja en höstvecka istället, säger Johan Ahlström.

Under 2018 innehåll kampanjen en särskild satsning på elever i årskurs 7-9. Det var välkommet eftersom kommunens återkommande brandutbildning har visat att barn och unga är bra på att ta till sig information – och dessutom ofta delar med sig av kunskapen till kompisar, föräldrar och syskon.

Liksom i andra kommuner har flera skolor i Västerås privata huvudmän. För att nå dem använde Johan Ahlström och hans kollegor ett befintligt nätverk för alla privata skolor år 6-9.

– Vi hade tur eftersom det finns ett sådant nätverk i kommunen och när vi informerade vid en av deras träffar stod det klart att även de ville jobba med Krisberedskapsveckan.

Nästa steg blev att träffa alla rektorer.

– Broschyren var bra draghjälp när det gällde att övertyga rektorer och biträdande rektorer. Förom att gå igenom materialet pratade vi också om förutsättningar i just vår kommun.

För att öka intresset gjorde vi också ett quiz där skolledarna fick svara på frågor om sårbarhet och beredskap.

– Vi kallade det Nationellt prov i krisberedskap och det blev ett kul inslag som fick många att upptäcka en och annan kunskapslucka.

Som sista steg informerade Johan Ahlström alla förstelärare i SO.

– För att lärarna skulle kunna anpassa undervisningen efter lokala förutsättningar tog vi också fram fakta om till exempel kommunens vatten- och elförsörjning, säger Johan Ahlström.

De fick också MSB:s material i förväg så att de i lugn och ro kunde gå igenom det med sina kollegor. Materialet kompletterades också med förslag på vad skolorna kunde göra praktiskt som till exempel att demonstrera skolornas skyddsrum.

Ansvar för att genomföra aktiviteterna låg på förstelärarna och Johan Ahlströms intryck är att de tyckte att det var "roligt och spännande". Hittills har han bara fått svar från en skola, men de tyckte att eleverna "var mycket intresserade" och att kunskapen var "nyttig".

För att nå unga utanför skolan genomförde kommunen också aktiviteter på fritidsgårdar och klubbar. Medan skolan hade fokus på att förmedla fakta och diskutera, erbjöd fritidsverksamheten praktisk verksamhet på eftermiddagar och kvällar. Genom det fick även elever på mellanstadiet del av informationen.

Även arbetet för att involvera fritidsförvaltningen inleddes med en information till ledningsgruppen som sedan bjöd in sina medarbetare till en träff om Krisberedskapsveckan. För att väcka intresset bjöd Johan Ahlström in en kollega från en annan kommun till en utbildning för fritidsledarna.

– Han är expert på praktisk överlevnad i skog och natur och kan det mesta om hur man förbereder och klarar en krissituation.

Kommunen frågade också frivilligorganisationerna i och omkring Västerås om de kunde stötta och hjälpa fritidsverksamheten. Sju organisationer nappade och fritidsgårdarna och klubbarna fick en lista med aktiviteter och kontaktuppgifter.

Såvitt Johan Ahlström vet tog åtminstone en av fritidsgårdarna hjälp av Civilförsvarsförbundet som bland annat lärde ut hur man gör upp eld och berättade om ätliga vilda växter.

Enligt Johan Ahlström borde krisberedskap egentligen vara en del av samhällskunskapen på högstadie- och gymnasienivå. För att det ska bli verklighet krävs dock att ämnet skrivs in i läroplanen.

Bildtext

För kommunens egen del är ambitionen att hitta en permanent modell för kommande skolaktiviteter.

Ett förslag är att slå ihop informationen om krisberedskap med brandutbildningen för att "slippa" informera vid två olika tillfällen. Något som blivit lyckat i en annan kommun, där det visade sig att räddningstjänstens personal gärna ville utveckla sin utbildningsverksamhet.

Men det räcker inte med goda ambitioner:

– Vilken modell vi än väljer bygger det praktiska arbetet på att vi har engagerade förstelärare och rektorer som pushar på arbetet.

Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla kommuner

Skolteater och säkerhetsmessa når de unga

Skolteater för alla fyror på höstterminen och säkerhetsmessa på brandstationen i Ystad för sjuorna. Kommunerna Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla informerar unga på många olika sätt. Alla som är mantalsskriva i kommunerna får Livsviktig handbok i brevlådan.

Thomas Andersson är säkerhetschef i Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla och stolt över kommunernas arbete med krisberedskap. Kommunerna på Österlen har hittat ett eget sätt att komplettera Krisberedskapsveckan. Under den officiella majveckan demonstrerade Sydöstra Skånes bilkår hemberedskap och visade en krislåda utanför brandstationen i Ystad.

De stora aktiviteterna ägde rum under hösten och handlade om informera alla elever i åk 4 i projektet *Ta ditt ansvar!*

Under fem veckor besökte skådespelarna Ebba Jönsson och Ellen Leufstadt från Ystads ungdomsteater 44 klasser där de dramatiserade krissituationer och lät barnen reflektera över vad de just har sett.

För Ebba Jönsson har uppdraget varit både givande och roligt.

– Först spelade vi en kort teater som handlade om hur man kan rena vatten, brandsäkerhet, viktiga telefonnummer och hur man kan få information om det händer något. I år hade vi också med oss en krislåda för att kunna visa hur olika saker ser ut och fungerar och hur man kan göra i praktiken, säger hon och tillägger att barnen ställde många bra frågor.

Under höstens ”turné” träffade hon och kollegan Ellen Leufstadt närmare tusen barn och hon vet att informationen sprider sig eftersom barnen pratar med kompisar i andra årskurser, syskon och föräldrar.

Kommunernas val att satsa på teater för alla fjärdeklassare motsvarar Thomas Anderssons förväntningar:

– Vi räknade med att tioåringar är nyfikna och tillräckligt mogna för att kunna ta till sig informationen. Nu ser vi att engagemanget har varit fantastiskt och att barnen tar med sig kunskapen hem till familjen.

År 2018 genomfördes aktiviteten för tredje året i rad. Första året deltog både polis och räddningstjänst i det praktiska arbetet ute på skolorna. Men ingen av myndigheterna har numera möjligheter att avsätta en person mellan 9 och 15 under fem veckor. Något som i just detta fall har varit en fördel:

– När vår uniformerade personal var med frågade barnens mest om vapen och utrustning. En vanlig fråga var: Har du skjutit någon? I år blev det mer fokus på krislådan och på hur man kan förbereda sig om vi inte längre har tillgång till vatten eller el för att ladda mobilen, säger Thomas Andersson.

För att nå äldre unga genomför kommunerna också en årlig säkerhetsmessa. Då kommer alla elever i åk 7 till brandstation i Ystad där de får prata om konsekvenserna av olika brott. De får också lära sig hur man ska rapportera en skada eller utrymma ett brinnande diskotek.

– Innehållet på mässan är mycket konkret och anpassat till elevernas vardag. I våra kommuner flyttar många från en byskola till en skola i staden när de börjar högstadiet. Därför fokuserar vi på nya frestelser som sms-lån och trafiksäkerhet för cykel och moped. Dessutom diskuterar vi sociala medier ur flera perspektiv.

Under skolår 2 och 5 och 8 informerar Räddningstjänsten om brand- och krisberedskap.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i kommunerna på Österlen. En annan sådan grupp är män över 70 år som bor ensamma på landsbygden.

– De är överrepresenterade i olycksstatistik och har ofta sämre koll på sin säkerhet. De har också ofta sämre beredskap vid längre strömavbrott genom att exempelvis sakna livsmedel som kan lagras utan el, säger Thomas Andersson.

Sedan år 2016 delas Livsviktig handbok – tänk efter före, agera rätt vid kris ut till alla hushåll i kommunerna Ystad, Simrishamn, Sjöbo och Tomelilla.

Sedan år 2016 får alla som bor permanent i kommunerna broschyren Livsviktig handbok – tänk efter före, agera rätt vid kris. Den handlar om hur man håller sig informerad vid såväl små som stora kriser, viktiga telefonnummer, hur man gör en plan för att klara av olika situationer. Broschyren innehåller också viktiga ”bra att ha-listor”. Innehållet är framtaget av kommunerna i samverkan med polis, räddningstjänst och Lasarettet i Ystad.

För att involvera gruppen äldre män lite extra anordnade kommunerna en tävling där de i samband med utskicket får svara på ett antal frågor om säkerhet. Tre vinnare fick var sin krislåda med nyttiga saker som till exempel ficklampa, mat, vattendunk och värmeljus.

ÖPPNA JÄMFÖRELSER

Trygghet och säkerhet 2018

RISKKOMMUNIKATION OCH INDIVIDENS BEREDSKAP

Denna rapport är den elfte i ordningen där Sveriges Kommuner och Landsting tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap publicerar indikatorer inom området trygghet och säkerhet. I rapporten presenteras den allmänna utvecklingen samt värden för indikatorerna på kommunnivå. Med Öppna jämförelser hoppas SKL kunna bidra till att utveckla området trygghet och säkerhet.

Indikatorer finns bland annat för:

- › Brott- och olycksutvecklingen
- › Tillgänglighet till hjälp vid nödläge
- › Krisberedskap

2018 års rapport har som tema ”Riskkommunikation och individens beredskap”.

ISBN 978-91-7585-766-4

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Post: 118 82 Stockholm | Besök: Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skl.se